

C. INNOWACYJNA GOSPODARKA TRANSPORTOWA

C.9 ZARZĄDZANIE ZBIOROWYM TRANSPORTEM MIEJSKIM

Uczestniczy panelu dyskusyjnego:

- Prezydent Katowic - dr inż. Marcin **KRUPA**,
- Prezydent Gliwic w latach 2020 – 2024 - Adam **NEUMANN**,
- Prezydent Dąbrowy Górniczej - Marcin **BAZYLAK**,
- Wiceprezydent Krakowa w latach 2006 - 2010 - prof. dr hab. inż. Wiesław **STAROWICZ**,

Moderator:

- dr hab. inż. Aleksander **SOBOTA**, prof. PŚ, Zastępca Dyrektora ds. Przewozów w Zarządzie Transportu Metropolitalnego w Katowicach

1. Zarządzanie publicznym transportem zbiorowym

Zarządzanie to pojęcie szeroko definiowane w literaturze. Może być odnoszone do szerokiego spektrum aktywności realizowanych przez społeczeństwo, podmioty i instytucje zarówno sektora prywatnego jak również publicznego. Mnogość definicji występujących w publikacjach krajowych i zagranicznych potwierdza przedmiotową tezę. Wybrane to:

- Zestaw działań obejmujący planowanie i podejmowanie decyzji, organizowanie, przewodzenie, tj. kierowanie ludźmi i kontrolowanie, skierowanych na zasoby organizacji (ludzkie, finansowe, rzeczowe i informacyjne) i wykonywanych z zamiarem osiągnięcia celów organizacji w sposób sprawny i skuteczny¹,
- Zbiór działań zmierzających do osiągnięcia określonego celu związanego z interesem (potrzebą) danego przedmiotu zarządzania, realizowanych w następującej sekwencji:
  - o planowanie, tj. wybór celów i sposobów ich osiągnięcia oraz precyzowanie stosownych zadań i terminów ich wykonania;
  - o organizowanie, tj. przydzielanie i zapewnianie zasobów, niezbędnych do realizacji zaplanowanych działań, w sposób gwarantujący skuteczność i sprawność zarządzania;
  - o przewodzenie, tj. kierowanie, motywowanie do współpracy w trakcie realizacji zadań;
  - o kontrolowanie, tj. stała obserwacja postępów i podejmowanie korygujących decyzji².

---

¹ Griffin R. W.: Podstawy zarządzania organizacjami. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa 2005.

² Encyklopedia PWN. Witryna internetowa pod adresem

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/zarzadzanie;4000464.html> (odsłona z dnia 15.05.2024 r.).

Druga z przedmiotowych definicji wskazuje na funkcje zarządzania, które z punktu widzenia transportu mają szerokie zastosowanie. Z uwagi na fakt, że zarządzanie transportem – w tym transportem miejskim – w zdecydowanej większości odnosi się do problemów związanych z zarządzaniem procesami, dlatego istnieje konieczność ich planowania, organizowania, koordynowania i kontroli. Takie zadania realizuje, zgodnie z ustawą o publicznym transporcie zbiorowym,³ **organizator** publicznego transportu zbiorowego. Zgodnie z zapisami tej ustawy jest to właściwa jednostka samorządu terytorialnego albo minister właściwy do spraw transportu, zapewniający funkcjonowanie publicznego transportu zbiorowego na danym obszarze⁴.

Zarządzanie publicznym transportem zbiorowym w świetle zapisów obowiązującej w Polsce ustawy o publicznym transporcie zbiorowym⁵ **polega na:**

1. negocjowaniu i zatwierdzaniu zmian do umowy z operatorem,
2. ocenie i kontroli realizacji przez operatora i przewoźnika usług w zakresie publicznego transportu zbiorowego,
3. kontroli nad przestrzeganiem przez operatora i przewoźnika zasad funkcjonowania publicznego transportu zbiorowego, o których mowa w art. 46⁶,
4. współpracy przy aktualizacji rozkładów jazdy w celu poprawy funkcjonowania przewozów o charakterze użyteczności publicznej,
5. analizie realizacji zaspokajania potrzeb przewozowych wynikających z wykonywania przewozów na podstawie umowy o świadczenie usług w zakresie publicznego transportu zbiorowego,
6. dokonywaniu zmian w przebiegu istniejących linii komunikacyjnych,
7. zatwierdzaniu rozkładów jazdy oraz dokonywaniu ich aktualizacji w przypadku przewozów wykonywanych na podstawie zezwolenia na wykonywanie regularnych przewozów osób w krajowym transporcie drogowym,
8. administrowaniu systemem informacji dla pasażera,
9. wykonywaniu zadań, o których mowa w art. 7 ust. 1 i 3 rozporządzenia (WE) nr 1370/2007⁷,
10. wykonywaniu zadań, o których mowa w art. 82b ust. 2 pkt 1 i 3, art. 82e, art. 82f ust. 1 i art. 95b ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym⁸,
11. ustanawianiu zintegrowanego systemu taryfowo-biletowego obowiązującego w jego granicach, samodzielnie lub w porozumieniu z innymi organizatorami.

Poza zarządzeniem publicznym transportem zbiorowym, do zadań organizatora publicznego transportu zbiorowego należy:

- planowanie rozwoju transportu,
- organizowanie publicznego transportu zbiorowego,

³ Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym, Dz. U. 2011 Nr 5 poz. 13.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Zasady te dotyczą m. in. wymagań technicznych dla środków transportu realizujących przewóz osób, oznakowania tych środków transportu, rozkładów jazdy, taryfy, obsługi przystanków i innych.

⁷ Dotyczą one m.in. podania raz w roku do publicznej wiadomości sprawozdania zbiorczego na temat zobowiązań z tytułu świadczenia usług publicznych.

⁸ Dotyczą zasad rozpatrywania skarg.

- możliwość ustanowienia zintegrowanego systemu taryfowo-biletowego obowiązującego w jego granicach.

W przypadku miejskiego transportu zbiorowego zadania przewozowe są realizowane przez **operatora** lub operatorów publicznego transportu zbiorowego, których – według definicji zaprezentowanej w ustawie o publicznym transporcie zbiorowym – stanowią samorządowe zakłady budżetowe oraz przedsiębiorcy uprawnieni do prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie przewozu osób, którzy zawarli z organizatorem publicznego transportu zbiorowego umowę o świadczenie usług w zakresie publicznego transportu zbiorowego, na linii komunikacyjnej określonej w umowie.

2. Publiczny transport zbiorowy na obszarze Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii

Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia (GZM) jest związkiem metropolitalnym utworzonym 1 lipca 2017 roku rozporządzeniem Rady Ministrów⁹, na podstawie Ustawy z dnia 9 marca 2017 roku o związku metropolitalnym w województwie śląskim¹⁰. Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia, jako związek metropolitalny, jest zrzeszeniem gmin położonym na obszarze spójnym pod względem przestrzennym, które charakteryzują się występowaniem silnych powiązań funkcjonalnych a także zaawansowaniem procesów urbanizacyjnych. Jest to obszar zamieszkały przez ponad 2,0 mln mieszkańców.

W świetle zapisów Ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim (Dz. U. 2017 poz. 730). Związek ten wykonuje zadania publiczne w zakresie¹¹:

1. kształtowania ładu przestrzennego,
2. rozwoju społecznego i gospodarczego obszaru związku metropolitalnego,
- 3. planowania, koordynacji, integracji oraz rozwoju publicznego transportu zbiorowego, w tym transportu drogowego, kolejowego oraz innego transportu szynowego, a także zrównoważonej mobilności miejskiej,**
- 4. metropolitalnych przewozów pasażerskich,**
5. współdziałania w ustalaniu przebiegu dróg krajowych i wojewódzkich na obszarze związku metropolitalnego,
6. promocji związku metropolitalnego i jego obszaru.

Jak widać, planowanie, koordynacja, integracja oraz rozwój publicznego transportu zbiorowego, w tym transportu drogowego, kolejowego i innego transportu szynowego, a także zrównoważonej mobilności miejskiej oraz metropolitalnych przewozów pasażerskich należą do ustawowych zadań wykonywanych przez GZM. Co więcej, jest to najważniejsze zadanie Urzędu Metropolitalnego Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, na które przeznaczonych jest najwięcej środków finansowych.

⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2017 r. w sprawie utworzenia w województwie śląskim związku metropolitalnego pod nazwą Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia, Dz. U. 2017 poz. 1290.

¹⁰ Tekst ujednolicony opracowany na podstawie Dz. U. 2017 poz. 730 i Dz. U. 2020 poz. 1378.

¹¹ Art. 12. 1. Ustawy z dnia 9 marca 2017 r. o związku metropolitalnym w województwie śląskim, Dz. U. 2017 poz. 730.

W celu wykonywania ustawowych zadań Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii w zakresie organizowania publicznego transportu zbiorowego uchwałą z dnia 22 listopada 2017 r. Zgromadzenia Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii¹², utworzono z dniem 1 stycznia 2018 r. jednostkę budżetową Urzędu Metropolitalnego Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii pod nazwą **Zarząd Transportu Metropolitalnego (ZTM)** z siedzibą w Katowicach.

W dniu 18 grudnia 2018 r. nadano Zarządowi Transportu Metropolitalnego statut,¹³ w którym określono, że przedmiotem działalności ZTM jest wykonywanie zadań Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii w zakresie planowania, organizowania i zarządzania publicznym transportem zbiorowym. Tym samym rozszerzono katalog zadań GZM wykonywanych przez Zarząd Transportu Metropolitalnego, który odpowiada zadaniom zdefiniowanym w Ustawie o publicznym transporcie zbiorowym dla organizatora tego transportu¹⁴.

Obszar, na którym ZTM pełni zadania organizatora publicznego transportu zbiorowego to:

- 41 gmin stanowiących związek metropolitalny,
- 15 gmin, które powierzyły zadania organizowania publicznego transportu zbiorowego Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii na wybranych liniach komunikacyjnych lub na obszarze gminy.

Na rysunku 1 przedstawiono obszar działania Zarządu Transportu Metropolitalnego, z podziałem na:

- gminy tworzące GZM,
- gminy mające porozumienie z GZM w sprawie powierzenia funkcji organizatora publicznego transportu zbiorowego,
- gmina należąca do GZM, na obszarze której ZTM nie jest organizatorem publicznego transportu zbiorowego .

---

¹² Uchwała nr III/16/2017 Zgromadzenia Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii z dnia 22 listopada 2017 r. w sprawie utworzenia jednostki organizacyjnej Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii o nazwie Zarząd Transportu Metropolitalnego oraz wyposażenia jej w mienie

¹³ Uchwała nr XIII/83/2018 Zgromadzenia Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie nadania statutu Zarządowi Transportu Metropolitalnego z załącznikiem

¹⁴ Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym, art. 8 Dz. U. 2011 poz. 13 z późn. zm.

Rys. 1. Obszar działania ZTM

Źródło: Materiał pozyskany od Zarządu Transportu Metropolitalnego

Mając na uwadze obszar działania Zarząd Transportu Metropolitalnego jako jednostka budżetowa Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii jest jednym największych organizatorów publicznego transportu zbiorowego w Polsce, który działa na obszarze aż **56 gmin** (w tym 15 gmin posiadających porozumienie na organizację publicznego transportu zbiorowego). Wiąże się to z licznymi problemami i trudnościami, zwłaszcza że zadania te są realizowane na dość specyficznym pod względem podziału administracyjnego obszarze Polski. Wybrane dane charakteryzujące zakres działania ZTM przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Wybrane dane charakteryzujące działalność Zarządu Transportu Metropolitalnego

Lp.	Cecha	Charakterystyka cechy
1	Środki transportowe	- autobusy - tramwaje

		- trolejbusy
2	Liczba linii	ok. 460 ¹⁵ [-]
3	Średnia liczba pojazdów w ruchu w dniu roboczym	ok. 1650 [-]
4	Długość tras ogółem	2986 [km]
5	Długość linii komunikacyjnych ogółem	8885 [km]
6	Roczny budżet na 2023 r.	ok. 1 557 000 000 [zł]
7	Praca eksploatacyjna:	- autobusy 107 678 908 [wzkm]
		- tramwaje 10 836 739 [pzkm]
		- trolejbusy 1 440 406 [wzkm]
8	Liczba operatorów komunalnych	7 [-]
9	Liczba operatorów prywatnych	17 [-]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych od ZTM w Katowicach

Efekt skali działania w zakresie organizowania publicznego transportu zbiorowego wymaga od ZTM realizacji zadań w sposób sprawny, szybki, skuteczny i efektywny. Ogólnym jednak celem funkcjonowania ZTM na obszarze Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii jest zaspokojenie potrzeb przewozowych mieszkańców i gości tego obszaru, które muszą być realizowane poprzez:

- kształtowanie sieci publicznego transportu zbiorowego dostosowane do zmieniających się potrzeb transportowych,
- zarządzanie i kształtowanie struktury parku taborowego dla obsługi publicznego transportu zbiorowego,
- planowanie i organizację przewozów,
- integrację elementów systemowych oferty przewozowej ZTM,
- działania kluczowe w obsłudze transportowej GZM osób niepełnosprawnych i o ograniczonej mobilności,
- działania dedykowane podróżnym o różnych preferencjach transportowych związanych z rozwojem i użytkowaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych, szczególnie w zakresie technologii mobilnego dostępu do oferty usług przewozowych i płatności elektronicznych.

Realizacja przedmiotowych celów jest niezwykle istotna z punktu widzenia władz administracji samorządowej, bowiem wpływa zasadniczo na funkcjonowanie miast i gmin Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, ich wizerunek wśród mieszkańców i przyjezdnych oraz szeroko rozumianą jakość życia w tej części Polski.

3. Problematyka podejmowana w debacie

Moderator planuje następujący przebieg debaty:

Pytanie 1: Jak postrzegany i oceniany przez Pana Profesora jest publiczny transport zbiorowy na obszarze Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii organizowany przez ZTM?

Pytanie skierowane do:

- Pana prof. dra hab. inż. Wiesława Starowicza, Wiceprezydenta Krakowa w latach 2006 – 2010.

¹⁵ W zależności od występowania zamknięć na sieci drogowo-ulicznej liczba ta może się zmieniać

Pytanie 2: Publiczny transport zbiorowy w miastach Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii przechodzi w ostatnich latach zmiany. Proszę wskazać jakie są największe osiągnięcia i zmiany, które wystąpiły w zakresie zarządzania publicznym transportem zbiorowym organizowanym przez ZTM w miastach, którymi Panowie zarządzacie.

Pytanie skierowane do:

- Pana dr inż. Marcina Krupy, Prezydenta Miasta Katowice,
- Pana Adama Neumanna, Prezydenta Miasta Gliwice latach 2020 - 2024,
- Pana Marcina Bazylaka, Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza.

Pytanie 3: Zarządzanie publicznym transportem zbiorowym to ważne zagadnienie nie tylko w ujęciu praktycznym, ale także naukowym. Proszę powiedzieć, czy dostrzega Pan występujące obecnie istotne zmiany w podejściu do zarządzania publicznym transportem zbiorowym przez organizatorów i włodarzy miast? Czy w świecie nauki pojawiają się nowe trendy i wyniki badań w odniesieniu do problematyki zarządzania publicznym transportem zbiorowym? Jeśli tak to jakie?

Pytanie skierowane do:

- Pana prof. dra hab. inż. Wiesława Starowicza, Wiceprezydenta Krakowa w latach 2006 – 2010.

Pytanie 4: Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia realizuje już swoje ustawowe zadania w praktyce od 2018 roku. Mając na uwadze kilkuletnie doświadczenie w funkcjonowaniu GZM można podjąć próbę wyciągnięcia pierwszych wniosków w zakresie podziału kompetencji dotyczących szeroko rozumianego zarządzania transportem publicznym pomiędzy Urząd Metropolitalny a Urzędy Gmin.

Proszę powiedzieć jakie – zdaniem Panów Prezydentów – inicjatywy i obszary decyzyjne w zakresie transportu publicznego powinny być podejmowane przez władze gmin a jakie przez organizatora publicznego transportu zbiorowego? Czy należy rozważać zmiany w obszarze:

- uwarunkowań formalno-prawnych,
- finansowania,
- organizowania przewozów,
- wdrażania nowoczesnych rozwiązań technicznych?

Pytanie skierowane do:

- Pana dr inż. Marcina Krupy, Prezydenta Miasta Katowice,
- Pana Adama Neumanna, Prezydenta Miasta Gliwice latach 2020 - 2024,
- Pana Marcina Bazylaka, Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza.

Pytanie 5: Przed powstaniem GZM na tym obszarze funkcjonowało trzech organizatorów publicznego transportu zbiorowego. Na północy był to Międzygminny Związek Komunikacji Pasażerskiej w Tarnowskich Górach (MZKP Tarnowskie Góry) działający w latach 1992 – 2018. W centrum Komunikacyjny Związek Komunalny Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego funkcjonujący w latach 1992 – 2018, a na południu Miejski Zarząd Komunikacji w Tychach (MZK Tychy) istniejący w latach 1996-2018. Czy zdaniem Pana Profesora integracja tych trzech podmiotów w jeden (ZTM) to dobre działanie biorąc pod uwagę, że obecnie - obok ZTM Warszawa - jest to największy organizator

---

publicznego transportu zbiorowego w Polsce? Jakie korzyści i ryzyka w zarządzaniu publicznym transportem zbiorowym występują - w opinii Pana Profesora – z takiej sytuacji?

Pytanie skierowane do:

- Pana prof. dra hab. inż. Wiesława Starowicza, Wiceprezydenta Krakowa w latach 2006 – 2010.

Pytanie 6: Funkcjonowanie współczesnych miast i metropolii niesie ze sobą szereg istotnych zmian inicjowanych zarówno na poziomie administracyjnym (np. wdrożenie pakietu Fit for 55) ale również rozwojem technologii (sztuczna inteligencja, przemysł 4.0). Jakie zdaniem Panów Prezydentów można wskazać perspektywy rozwoju transportu publicznego z punktu widzenia potrzeb i działań metropolitalnych jak również potrzeb i działań gminnych?

Pytanie skierowane do:

- Pana dr inż. Marcina Krupy, Prezydenta Miasta Katowice,
- Pana Adama Neumanna, Prezydenta Miasta Gliwice latach 2020 - 2024,
- Pana Marcina Bazylaka, Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza.

Pytanie 7: Prognozy demograficzne na najbliższą przyszłość dla Polskich miast nie są optymistyczne. Zdecydowana większość wskazuje na spadek liczby osób żyjących w naszym kraju i zdecydowany wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (starzejące się społeczeństwo). Dodatkowo przewiduje się zmiany powodujące zwiększenie budżetu czasu wolnego w społeczeństwie (czterodniowy tydzień pracy, praca zdalna, skrócenie dziennej liczby godzin w pracy). Jak powinien zmieniać się publiczny transport zbiorowy na obszarze Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii, aby sprostać tym wyzwaniom?

Pytanie skierowane do:

- Pana dr inż. Marcina Krupy, Prezydenta Miasta Katowice,
- Pana Adama Neumanna, Prezydenta Miasta Gliwice latach 2020 - 2024,
- Pana Marcina Bazylaka, Prezydenta Miasta Dąbrowa Górnicza,
- Pana prof. dra hab. inż. Wiesława Starowicza, Wiceprezydenta Krakowa w latach 2006 – 2010.

Opracował: dr hab. inż. Aleksander Sobota, prof. PŚ